Sámediggi
Ávjovárgeaidnu 50
9730 Kárášjohka

+ 47 78 47 40 00
www.samediggi.no
samediggi@samediggi.no

Arkivsaksnr. 26/1742

Sak	Utvalg
023/26	Sametingsrådet – plenumsaker
	Sametingets plenum
009/26	Oppvekst-, omsorg- og utdanningskomiteen
	Oppvekst-, omsorg- og utdanningskomiteen

Saksframlegg
Arbeidet mot samehets er forankret i *Mánočalbmi-erklæringen*, Sametingets melding om likestilling *Sábme jállu* (2020) og Sametingets handlingsplan mot samehets 2022- 2025.
I sak 033/25 vedtok Sametingets plenum at det er en målsetning å «Styrke Sametingets innsats mot desinformasjon om samiske forhold, som en del av Sametingets videre arbeid mot samehets».

Samehets er et samfunnsproblem som berører både enkeltpersoner og det samiske samfunnet som helhet. Samehets omfatter negative holdninger, ytringer og handlinger rettet mot samer på grunn av deres samiske identitet. Dette kan komme til uttrykk som hatytringer, trakassering, diskriminering og hatefulle handlinger, både i det offentlige rom og på digitale arenaer. Samiske barn og unge er en spesiell utsatt gruppe.

Samehets handler ikke bare om enkeltpersoners holdninger, men må også ses i sammenheng med fornorskningspolitikken og de konsekvensene den har hatt for det samiske samfunnet. Samehets dreier seg dermed ikke bare om enkelthendelser, men det er også et likestillingsproblem som påvirker trygghet til å være åpen om egen identitet.

Handlingsplanen mot samehets ble vedtatt for å styrke innsatsen mot hets, rasisme og diskriminering rettet mot samer, og inneholdt 17 tiltak knyttet til kunnskapsheving, bedre tjenestetilbud og utvikling av verktøy for å forebygge, håndtere og anmelde samehets.
Handlingsplanen inneholdt også tiltak som var avhengig av samarbeid med andre organisasjoner og institusjoner samt tiltak som var avhengig av at nasjonale myndigheter tok sitt ansvar.

Handlingsplanens periode er utløpt og Sametingsrådet legger fram en status om gjennomføringen av tiltakene med forslag til Sametingets videre innsats mot samehets.

Vurdering
Sammenlignet med situasjonen før handlingsplanen ble vedtatt, er det i dag større oppmerksomhet om samehets, og flere arbeider med tematikken. Utviklingen må sees i sammenheng med økt kunnskap gjennom forskning, større bevissthet om hets og diskriminering, samt Sannhets- og forsoningskommisjonens arbeid, som har synliggjort samehets som en ettervirkning av fornorskningspolitikken. Samtidig vurderes Sametingets egen innsats som en viktig del av denne utviklingen.

I løpet av perioden for handlingsplanen. har arbeidet mot samehets blitt styrket på flere områder. Samehets er i større grad anerkjent som et samfunnsproblem. Viktige resultater er etableringen av en nasjonal handlingsplan mot hets og diskriminering av samer, opprettelsen av Likestilling og diskrimineringsombudets (LDO) ombudsfunksjon for samehetssaker, og etableringen av nettsiden samehets.no. Tiltakene har styrket arbeidet mot samehets og gitt bedre støtte til personer som opplever hets.

Sametingets arbeid har i perioden bestått både av egne tiltak og av politisk pådriverarbeid overfor nasjonale myndigheter og andre samfunnsaktører. Da Sametingets handlingsplan mot samehets ble vedtatt i 2022, var et sentralt mål at regjeringen skulle utarbeide en nasjonal handlingsplan. Dette ble fulgt opp gjennom politisk dialog og konsultasjoner. Flere av tiltakene i den nasjonale handlingsplanen bygger på problemstillinger Sametinget over tid har løftet; blant annet behovet for et bedre kunnskapsgrunnlag, styrket innsats mot hatkriminalitet og en sterkere ombudsfunksjon. Opprettelsen av LDOs ombudsfunksjon er et konkret eksempel på dette. Sametingsrådets politiske pådriverarbeid har, sammen med administrativ oppfølging og samarbeid med andre aktører, bidratt til at samehets i større grad er blitt anerkjent som et nasjonalt samfunnsansvar.

De fleste tiltakene i Sametingets handlingsplan er gjennomført eller fulgt opp gjennom andre prosesser. Tilskuddsordningen for forebygging av mobbing og samehets har gitt resultater og bidratt til lokalt engasjement. Samtidig viser erfaringene fra perioden at det fortsatt er behov for videre innsats, særlig når det gjelder forskning og kunnskapsgrunnlag, desinformasjon og samarbeid med politi, utdanningssektoren og andre nasjonale aktører.

Utviklingen i perioden viser at samehets fortsatt kommer til uttrykk på flere arenaer, særlig på digitale plattformer og sosiale medier. Erfaringer fra perioden viser også at samiske politikere og andre samiske samfunnsaktører er utsatt for hets og trakassering. Samehets knyttet til arealkonflikter og reindriftssaker preger også deler av samfunnsdebatten.
Digitale plattformer gjør det mulig å spre hatefulle ytringer og feilinformasjon raskt og til store grupper. Erfaringene fra perioden viser at samehets i økende grad blir koblet til desinformasjon og konspirasjonsfortellinger om samiske forhold. Slike ytringer kan bidra til å forsterke negative holdninger til samer og vanskeliggjøre en kunnskapsbasert offentlig samtale. Sametinget vurderer derfor at arbeidet mot samehets i større grad må omfatte digitale arenaer, politikerhets og systematisk feilinformasjon.

Samehets kan komme til uttrykk på ulike måter og i ulike arenaer. I tillegg til hets fra majoritetssamfunnet viser erfaringene at det også er utfordringer knyttet til intern hets og ytringskultur i samiske miljøer. Hets og personrettede angrep kan oppstå i forbindelse med politiske prosesser og offentlig debatt. Slik hets kan være særlig belastende, fordi den skjer innenfor eget samfunn og kan påvirke tilhørighet, identitet og deltakelse i det samiske demokratiet. Samtidig er det viktig å skille mellom hets og legitim politisk uenighet. Et levende demokrati forutsetter rom for ulike synspunkter, kritikk og meningsytring. Arbeidet mot samehets må derfor bidra til respektfull debatt og trygge ytringsrom, samtidig som det verner om ytringsfriheten og den politiske debatten.

Samlet viser vurderingen at handlingsplanen har bidratt til økt synlighet, kunnskap og at det har skjedd en utvikling i arbeidet mot samehets. Det er likevel behov for å videreføre og styrke innsatsen for å oppnå varige endringer.

Gjennomgang av tiltak i Sametingets handlingsplan
Gjennomgangen beskriver Sametingets politiske og administrative oppfølging av tiltakene i handlingsplanen. Aktivitetene er omtalt på et overordnet nivå.

1. Bidra til finansiering av et forskningsprosjekt om opplevd rasisme blant unge samer med tilknytning til reindrifta

Sametinget og LDO initierte et forskningsprosjekt om opplevd rasisme blant unge samer med tilknytning til reindrifta. Prosjektet ble ikke gjennomført, men deler av kunnskapsbehovet kan ivaretas gjennom forskningsrapporten *Det som skjer med landskapet, skjer med en sjøl- om ytre og indre vold i reindriftssamisk samfunn* fra NKVTS som ble lansert våren 2026, og ny befolkningsundersøkelse om befolkningens holdninger til samer, som skal gjennomføres som et tiltak under nasjonal handlingsplan mot hets og diskriminering av samer.

2. Initiere til forskning om rasisme og diskriminering mot samer
Sametinget har arbeidet for nasjonal handlingsplan mot samehets, og som følge av denne kommer det ny forskning blant annet knyttet til trakassering av sametingspolitikere, holdninger og hatkriminalitet mot samer. Sametinget har også løftet behovet for forskning om desinformasjon om samiske forhold.

3. Styrke opplæring i grunnskolen om samisk kultur, historie og samfunnsliv
Sametinget har gjennom politiske vedtak, konsultasjoner og annet påvirkningsarbeid arbeidet for å styrke opplæringen om samisk kultur, historie og samfunnsliv.

4. Støtte opprettelsen av samisk kompetansesenter ved Sámi allaskuvla
Sametinget har gjennom politiske vedtak, konsultasjoner og høringsinnspill arbeidet for etablering av et samisk kompetansesenter ved Sámi Allaskuvla.

5. Etablere dialog om samehets med fylkeskommunene
Sametinget har hatt dialog og samarbeid med fylkeskommuner, mobbeombud og elev - og lærlingombud om forebygging av samehets. Samehets er også tatt inn som tema i samarbeidsavtaler med flere fylkeskommuner.

6. Styrke dialog med politiet
Sametinget har etablert samarbeid med Politidirektoratet, politidistrikter og relevante fagmiljøer om forebygging og håndtering av samehets. Sametinget har også bidratt til kompetanseheving og utvikling av kunnskapsgrunnlag om hatkriminalitet mot samer.

7. Oppfordre Riksadvokaten til å undersøke kvaliteten på politiets arbeid med samehets
Sametinget har løftet spørsmål om politiets håndtering av samehets og hatkriminalitet i dialog med relevante myndigheter og fagmiljøer.

8. Opprette en støtteordning for forebygging av samehets
Sametinget har en egen tilskuddsordning for forebygging av mobbing og samehets. Støtteordningen ble opprettet i 2024 og det ble da bevilget støtte til 17 prosjekter som skal bidra til å fremme et trygt og godt oppvekstmiljø for samiske barn og unge, fritt for mobbing og samehets. I 2025 ble det bevilget støtte til 8 prosjekter.

9. Bevisstgjøring av ytringskultur blant sametingspolitikere
Arbeidet med ytringskultur og håndtering av hets er fulgt opp gjennom politikeropplæring og andre relevante arenaer for folkevalgte.

10. Initiere til samarbeid mot samehets på allsamisk nivå
Sametinget har løftet tematikken om samehets og desinformasjon i nordiske og allsamiske samarbeidsfora.

11. Øke dialog og samarbeid med nasjonale organisasjoner og idrettsbevegelsen
Sametinget har hatt dialog og samarbeid med ulike organisasjoner, institusjoner og aktører som arbeider med menneskerettigheter, inkludering, barn og unge, idrett og demokratisk deltakelse.

12. Opprette dialog om samehets med ulike næringsorganisasjoner
Sametinget har hatt dialog med organisasjoner innen blant annet reindrift, fiskeri og arbeidsliv om samehets og diskriminering.

13. Initiere til møter med media om samehets
Sametinget har løftet samehets som tema i dialog med ulike medieaktører og utdanningsmiljøer, og har tatt opp medias rolle i arbeidet mot samehets.

14. Kreve en nasjonal handlingsplan mot samehets
Sametinget har jobbet målrettet for dette. Gjennom konsultasjoner bidro Sametinget til innholdet i handlingsplanen. Den nasjonale handlingsplanen ble lansert i 2025.

15. Utvikle ombudsfunksjon for samehetssaker
Sametinget har samarbeidet med LDO om utviklingen av en ombudsfunksjon for samehetssaker. Det ble realisert som et tiltak under nasjonal handlingsplan mot diskriminering og hets av samer. Det er opprettet et kontor med to stillinger og er en prøveordning på to år.

16. Lage en veileder for hvordan man anmelder samehets
Sametinget utviklet nettsiden samehets.no i samarbeid med Politidirektoratet og andre relevante fagmiljøer i 2024. Nettsiden fungerer som informasjons- og veiledningsverktøy og har blitt promotert gjennom ulike kommunikasjonstiltak.

17. Utvikle nettkurs for ledere om samehets
Sametinget har i dialog med Likestillings- og diskrimineringsombudet vurdert at utvikling av et nettkurs om samehets naturlig kan inngå som en del av den nye ombudsfunksjonens arbeid.

Sametingsrådets innstilling

Arbeidet mot samehets krever langsiktig innsats og samarbeid mellom flere aktører. Samehets påvirker menneskers trygghet, deltakelse i samfunnet og muligheten til å være åpen om egen identitet. Sametingets videre innsats bygger på erfaringene fra handlingsplanperioden.

Selv om hoveddelen av tiltakene i Sametingets handlingsplan mot samehets er gjennomført eller fulgt opp i andre prosesser, gjenstår det fortsatt områder som må følges opp videre. Sametinget vil i perioden fram mot 2030 særlig prioritere:

1. Barn og unge og trygge oppvekstmiljø

Forebygging er viktig for å redusere samehets, og innsatsen må særlig rettes mot barn og unge og deres oppvekstmiljø.

- Styrke arbeidet med trygge oppvekstmiljø og forebygging av hets og mobbing
- Arbeide mot digital samehets og styrke barn og unges digitale motstandskraft
- Videreføre tilskuddsordningen

2. Desinformasjon og digitale arenaer

Desinformasjon om samiske forhold kan bidra til å forsterke fordommer og samehets. Det kan bidra til å svekke tillitten til samiske institusjoner og rettigheter.

- Følge opp Sametingets plenumsvedtak om styrket innsats mot desinformasjon om samiske forhold
- Bidra til å dokumentere og synliggjøre desinformasjon om samiske forhold innenfor Sametingets ansvarsområder
- Bidra til tiltak som styrker digital motstandskraft mot desinformasjon
- Samarbeide med relevante aktører om å forebygge og motvirke desinformasjon
- Videreføre samehets.no som informasjons- og veiledningsplattform

3. Politi, rettssikkerhet og håndtering av hatkriminalitet

God håndtering av samehets forutsetter samarbeid med politi og andre ansvarlige myndigheter.

- Videreføre og utvikle samarbeidet med politi og relevante fagmiljøer
- Følge opp overfor nasjonale myndigheter for bedre registrering og oppfølging av hatkriminalitet mot samer
- Være pådriver ovenfor politi- og justissektoren for økt kompetanse om samiske forhold
- Følge opp gjennomføringen av relevante tiltak i den nasjonale handlingsplanen

4. Permanent ombudsfunksjon

Ombudsfunksjon er et sentralt tiltak for oppfølging og støtte til personer som opplever diskriminering og samehets.

- Være pådriver overfor nasjonale myndigheter om permanent etablering av Likestillings- og diskrimineringsombudets ombudsfunksjon for samehetssaker

5. Kunnskapsgrunnlag og forskning

Det er behov for mer kunnskap om omfanget, uttrykksformene og konsekvensene av samehets.

- Være pådriver for å få mer forskning på samehets rettet mot utsatte grupper
- Arbeide for at samiske perspektiver inkluderes i nasjonale undersøkelser og kartlegginger

6. Utdanning og kompetanse

Utdanning er en sentral arena for forebygging og kunnskapsbygging.

- Være pådriver ovenfor utdanningsmyndighetene for bedre implementering av samisk innhold i undervisninger
- Bidra til samarbeid med relevante aktører om kompetanseheving om samehets
- Synliggjøre behovet for samiske læremidler
- Følge opp etablering av samisk kompetansesenter

7. Ytringskultur, intern hets og demokratiske arenaer

Sametinget skal bidra til en respektfull offentlig debatt og trygge ytringsrom som fremmer deltakelse i det samiske demokratiet. Arbeidet skal samtidig verne om et åpent demokratisk rom med stor takhøyde for politisk uenighet og kritikk.

- Synliggjøre og forebygge internalisert rasisme og intern hets
- Styrke arbeidet med respektfull ytringskultur i politikeropplæring og organisasjonsliv
- Bidra til trygge ytringsrom som ivaretar både deltakelse og legitim politisk uenighet

Sametingets videre innsats skal bidra til å forebygge samehets og fremme et samfunn der samer kan delta fritt og trygt på alle samfunnsarenaer.

Sametingsrådets innstilling

Arbeidet mot samehets krever langsiktig innsats og samarbeid mellom flere aktører. Samehets påvirker menneskers trygghet, deltakelse i samfunnet og muligheten til å være åpen om egen identitet. Sametingets videre innsats bygger på erfaringene fra handlingsplanperioden.

Selv om hoveddelen av tiltakene i Sametingets handlingsplan mot samehets er gjennomført eller fulgt opp i andre prosesser, gjenstår det fortsatt områder som må følges opp videre. Sametinget vil i perioden fram mot 2030 særlig prioritere:

1. Barn og unge og trygge oppvekstmiljø

Forebygging er viktig for å redusere samehets, og innsatsen må særlig rettes mot barn og unge og deres oppvekstmiljø.

- Styrke arbeidet med trygge oppvekstmiljø og forebygging av hets og mobbing
- Arbeide mot digital samehets og styrke barn og unges digitale motstandskraft
- Videreføre tilskuddsordningen

2. Desinformasjon og digitale arenaer

Desinformasjon om samiske forhold kan bidra til å forsterke fordommer og samehets. Det kan bidra til å svekke tillitten til samiske institusjoner og rettigheter.

- Følge opp Sametingets plenumsvedtak om styrket innsats mot desinformasjon om samiske forhold
- Bidra til å dokumentere og synliggjøre desinformasjon om samiske forhold innenfor Sametingets ansvarsområder
- Bidra til tiltak som styrker digital motstandskraft mot desinformasjon
- Samarbeide med relevante aktører om å forebygge og motvirke desinformasjon
- Videreføre samehets.no som informasjons- og veiledningsplattform

3. Politi, rettssikkerhet og håndtering av hatkriminalitet

God håndtering av samehets forutsetter samarbeid med politi og andre ansvarlige myndigheter.

- Videreføre og utvikle samarbeidet med politi og relevante fagmiljøer
- Følge opp overfor nasjonale myndigheter for bedre registrering og oppfølging av hatkriminalitet mot samer
- Være pådriver ovenfor politi- og justissektoren for økt kompetanse om samiske forhold
- Følge opp gjennomføringen av relevante tiltak i den nasjonale handlingsplanen

4. Permanent ombudsfunksjon

Ombudsfunksjon er et sentralt tiltak for oppfølging og støtte til personer som opplever diskriminering og samehets.

- Være pådriver overfor nasjonale myndigheter om permanent etablering av Likestillings- og diskrimineringsombudets ombudsfunksjon for samehetssaker

5. Kunnskapsgrunnlag og forskning

Det er behov for mer kunnskap om omfanget, uttrykksformene og konsekvensene av samehets.

- Være pådriver for å få mer forskning på samehets rettet mot utsatte grupper
- Arbeide for at samiske perspektiver inkluderes i nasjonale undersøkelser og kartlegginger

6. Utdanning og kompetanse

Utdanning er en sentral arena for forebygging og kunnskapsbygging.

- Være pådriver ovenfor utdanningsmyndighetene for bedre implementering av samisk innhold i undervisninger
- Bidra til samarbeid med relevante aktører om kompetanseheving om samehets
- Synliggjøre behovet for samiske læremidler
- Følge opp etablering av samisk kompetansesenter

7. Ytringskultur, intern hets og demokratiske arenaer

Sametinget skal bidra til en respektfull offentlig debatt og trygge ytringsrom som fremmer deltakelse i det samiske demokratiet. Arbeidet skal samtidig verne om et åpent demokratisk rom med stor takhøyde for politisk uenighet og kritikk.

- Synliggjøre og forebygge internalisert rasisme og intern hets
- Styrke arbeidet med respektfull ytringskultur i politikeropplæring og organisasjonsliv
- Bidra til trygge ytringsrom som ivaretar både deltakelse og legitim politisk uenighet

Sametingets videre innsats skal bidra til å forebygge samehets og fremme et samfunn der samer kan delta fritt og trygt på alle samfunnsarenaer.

Oppvekst-, omsorg- og utdanningskomiteen - 009/26

Saken ble åpnet og drøftet i komiteen.
Saken er berammet av Plenumsledelsen til behandling i plenum desember 2026, og komiteen avgir derfor ikke innstilling i dette møtet.
Videre behandling og «Komiteens tilråding» vil bli avgitt når saken står på plenums dagsorden.